

Stenhamraminnen

Sigfrid Låås växte upp i Stenhamra i slutet av 1800-talet. År 1959 gav han ut en bok boken Stenhamraminnen. Så här berättar han om hur det var i skolan.

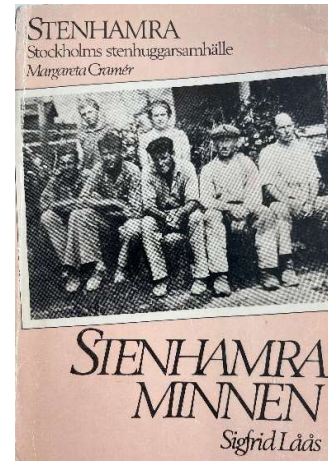
Vägen till skolan

Folkskolan var belägen ungefär mitt i församlingen, vilket var en fördel. Hade den legat i ena ändan av församlingen hade de, som bott i den andra ändan, haft sju, åtta kilometer till skolan. Från Stenhamra var det omkring fyra och en halv kilometer. Det kan ju tyckas att det inte är så lång sträcka för en vuxen som går sträckan på en knapp timme. Men vi barn i tio-, tolvårsåldern tog inte så långa steg, så vi räknade med en och en halv timme. Det var andra vägar än nu. Det var så kallade byvägar, så smala att två hästskjutsar nätt och jämt kunde mötas. Vägen var vanligen två djupa hjulspår, med en smal remsa på vardera sidan. På sommaren var det inga besvär att gå. Men den mörka årstiden! På senhösten var vägarna leriga och våta av höstregnen. Det var mörkt när vi gick till skolan kvart över sju och mörkt när vi gick hem efter klockan tre. Det fanns inga väglyktor då, det var ofta rena egyptiska mörkret, som ibland förstärktes genom hållande regn.

Vintern, februari—mars, var knappast bättre. Vi skolbarn var alltid först ute på vägarna. Hade det varit yrsnö på natten, kunde vi få pulsa i halvmeterdjupa snödrivor. Vanligen brukade vi mellan Sockarby och Taxéns backe möta mjölkskjutsen till Stenhamra, men sådana snöiga dagar mötte vi ingen mjölkskjuts, den var då försenad.

Ibland kunde yrvädret pågå medan vi gick till eller från skolan. Snön kunde vara som ishagel. Mellan Sockarby och Sundby där vägen gick mellan öppna gården var det värst. Ishaglen kom som synålar. Då var "snöbollsmössan" bra att ha och fälla ner till axlarna. Om man dessutom slog upp kavajkragen, var det endast nästippen som syntes.

Och kylan! Vi hade tillåtelse att vara hemma från skolan de dagar, då det var mer än tjuvu grader kallt. Men även om det bara var femton grader och blåst så var kylan hemsk. Den tidens skor var inte heller så förstklassiga. De bäst

skodda av oss hade högskaftade smorläderskängor. Men vad hjälpte det, skorna blev hårda som horn av kylan och så blev det skavsår eller kylsår.

Jag minns en vinter, jag tror det var 1896. Jag hade av kylan fått ett kylsår på vänstra lilltån. Strumpan hade fastnat i såret, så jag fick inte av mig den. Men jag tordes inte tala om det för mina föräldrar, för då hade de tagit bort strumpan även om det orsakat mig smärta. Jag hade därför strumpan på mig även på nätterna. Den satt fast i såret.

Men på lördagskvällarna var det vanligt att jag och syskonen tvättade fötterna och bytte strumpor. Nu gick det inte att dölja eländet längre. Nu åkte strumpan av med milt våld, ett lämpligt förband med salva lades på och så fick jag stanna hemma tills såret var läkt.

Men våren var väl härlig med vårsol och fågelkvitter, tänker ni. Våren visade även andra sidor. Det fanns något som hette tjällossning och snösmältning. Snön smälte i skogar och på åkrar, smältvattnet sökte sig till diken. Dessa kunde inte föra undan allt vatten, detta svämmade över vägen och förvandlade denna till en sjö. Mellan Ekbacken och Sockarby samt mellan Taxéns och Sundby bildades sådana sjöar över vägen. Vid den förstnämnda platsen var den översvämmade sträckan cirka trettio meter lång och vattendjupet omkring tio, tolv centimeter.

Pojkarna och flickorna hade vanligen svårt att samsas på skolvägen, pojkarna retades med flickorna och drog dem i hårflätorna. Men vid översvämningarna måste stridsyxan nedgrävas. Det hörde till gammal god tradition, att pojkarna skulle taga var sin flicka på ryggen och bära henne genom vattensamlingen.

Det fanns inga gummistövlar då, knappast några barngaloscher. Det fanns heller inga torkningsmöjligheter i skolan. Det fanns visserligen en kamin i skolan, men vi skulle passa våra lektioner och det fanns inte tillfälle att sitta kring kaminen. Inte heller hade vi alla fått plats där. Det var att sitta med våta fötter hela dagen och när vi gick hem blev det ny påspädning. Att inte förkylningssjukdomarna grasserade värre än de gjorde var förunderligt. Det måste varit ett härdat släkte.

Jag kan inte undgå att göra jämförelser med nutida skolbarn. Om de har två kilometer till skolan skall de åka buss eller spårvagn. De har plogade gator, gatubelysning, vattentäta stövlar och regnplagg och ändock skall de åka. De skall ha idrottslov för att kunna idka härdande friluftsliv. Vore det inte bättre att de gick till och från skolan, skulle inte detta vara ett härdande friluftsliv?

Maten i skolan

Vintern 1898 vidtog skolorådet en berömvärd åtgärd. För en kostnad av två öre tillhandahölls barnen en mugg varm mjölk, en kvarts liter, till frukostrasten klockan tio. De som önskade komma i åtnjutande av denna förmån, skulle teckna sig på en lista. Det var omkring tjugufem barn som tecknade sig. Men det fanns föräldrar som var så fattiga, att de inte kunde ge barnen tolv öre i veckan, och ändå omöjligare var det om de hade två barn i skolan. Det var drygt ändå med utgifter för böcker och annan materiel.

Alla barnen hade mat med sig till frukost och middag. Måltiderna intog vi i våra skolbänkar. Under vackra sommardagar kunde vi förtära middagsmålet utomhus i en hage.

Maten bestod av smörgås samt ett helt eller halvt kvarter mjölk. Det fanns inte utrymme för mer i våra väskor, som även skulle rymma läxböcker. De välbärgade barnen hade rejäla smörgåsar med kokta eller stekta ägg eller annat pålägg. Industribarnen hade också skapliga smörgåsar med mesost eller skummjölksost eller korv. Men de fattigaste barnen hade inte alltid något sovel alls. Ibland såg jag ett par pojkar, vilkas smörgåsar bestod av flinthårt, hembakat landsbröd med fläskflott i stället för smör. Och utan pålägg naturligtvis.